

A propòsit de la represa del "Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural"

L'aparició d'aquest volum 38 de la col·lecció *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural* (1r. de la Secció Botànica), representa la represa de les activitats editorials de la Institució després d'un llarg període d'inactivitat en aquest terreny. Efectivament, la darrera de les publicacions editades, el volum 37 de la col·lecció *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, aparegué fa quasi un quart de segle, el 1949. I cal afegir, encara, que es presentava com el volum corresponent al període 1937-49, la qual cosa significa que entre el 1936 i el 1973 una sola publicació de la Institució, l'esmentat *Butlletí*, ha vist la llum. És per això que sembla lícit, i fins obligat, d'aclarir les raons d'aquesta inactivitat o, si voleu, el perquè de la represa.

La represa de les publicacions de la Institució coincideix sensiblement amb la represa general de les activitats de l'entitat. Una cosa explica l'altra, i com que ambdues no es comprenen sinó en el context de la nostra història contemporània potser convé, ara, centrar històricament el procés que culmina amb l'edició d'aquest nou volum. Les dades que segueixen, necessàriament succintes, no són sinó una aproximació esquemàtica a la història de la Institució i de les seves publicacions. Una aproximació, doncs, a un aspecte no excessivament conegut de la nostra història cultural recent. Una aproximació que, més endavant, potser caldrà ampliar i no pas poc.

La vida corporativa

Fundació i primer període (1899-1903)

La Institució Catalana d'Història Natural fou fundada oficialment a la primavera de l'actual segle en ésser aprovats, el 14 d'abril de l'any 1900, els primers estatuts, bé que l'entitat funcionava oficiosament des del 3 de desembre de 1899. El procés de gestació s'havia iniciat a la darrerria de l'any 1899 i havia tingut com a principals promotors tres aleshores joves estudiants: Salvador Maluquer i Nicolau, principal llançador de la iniciativa, Antoni Novellas i Roig i Josep M. Mas de Xaxars i Palet, els quals constituïren el primer consell directiu reduït on detingueren els càrrecs de secretari, president i tresorer, respectivament. Un consell necessàriament reduït perquè, de moment, l'entitat comptava amb aquella dotzena de membres només... Aquesta situació, però, havia de durar ben poc temps. A la darrerria de l'any 1902, quan la Institució encara no havia cobert els dos anys de vida corporativa, fou constituït el primer consell directiu ple; l'entitat comptava aleshores, entre honoraris,

---

protectors, numeraris i corresponents, amb una seixantena de membres. El creixement en tots els ordres, d'ençà d'aquell moment, fou ininterromput.

Un fet altament significatiu és destacable en aquests primers anys de vida de la Institució: són estudiants o joves graduats, amb la carrera tot just enllestida, els qui porten la iniciativa en tots els camps. La majoria dels consagrats de l'època o no participen en absolut o es limiten, de moment, a assessorar o a encoratjar. I és que la Institució neix precisament com una entitat progressiva, fidel a la comunitat humana d'on sorgeix i àvida de crear cultura científica, enfrontada necessàriament —potser no desitjadament— amb les estructures oficials de ciència d'aleshores, certament no gaire envejables. No pot ésser una casualitat que l'11 d'abril de 1901, un any després de la fundació de la Institució, quan l'entitat començava de prendre volada i quan —ho veurem després— acabaven d'aparèixer les primeres publicacions, es reunís, precisament en una càtedra universitària, un cert nombre de consagrats —algun de molt estimable, val a dir-ho—, vinculats la majoria a l'alta docència, a fi de “revitalitzar” —crear? — una secció subsidiària d'una tanmateix respectable entitat naturalista amb seu a la capital del regne. Cap dels membres del consell directiu constituït per a aquesta secció formava part de l'aleshores ja puixant Institució, tot i que l'esmentat consell semblava interessat a promoure activitat científica per tal com féu una crida “a los naturalistas y a la juventud estudiosa” a fi que cooperessin amb treballs i publicacions a donar vida a la renascuda o nascuda secció. Això sí: calia “dejar a un lado todo lo que pudiera rozarse con ideas políticas y religiosas”, cosa que en una entitat de naturalistes sembla inobjectable sempre que la mateixa existència de l'entitat, per la seva actitud de servei a una determinada comunitat cultural i pel seu desig de respectar científicament només allò que sigui científicament —no administrativament— respectable, no resulti ja una opció política o religiosa per a l'objectador. D'altra banda, en el fons, que poques accions, conscientment o no, deixen de tenir transcendència envers la gestió pública! Tot sembla indicar, doncs, que la Institució nasqué viva. Celebrem-ho.

L'escissió de 1904.

La primera crisi pròpiament interna es produí al final de l'any 1903 i culminà en una complicada escissió i un baratament de noms que fa embolicat aquest període de la història de la Institució. La constatació de qui ocupà els tres càrrecs clau del consell directiu (president, secretari i tresorer) durant aquests primers anys ens farà més entenedora la qüestió:

1900

(Junta reduïda)

P. Antoni Novellas i Roig

S. Salvador Maluquer i Nicolau (dimitit)

Josep Maluquer i Nicolau

T. Josep M. Mas de Xaxars i Palet

1901	<i>(Junta reduïda)</i> P. Antoni Novellas i Roig S. Josep Maluquer i Nicolau T. Josep M. Mas de Xaxars i Palet
1902	<i>(Junta plena)</i> P. Antoni Novellas i Roig S. Bonaventura Pedemonte i Falguera T. Josep M. Mas de Xaxars i Palet
1903 <i>(1r. trimestre)</i>	<i>(Junta plena)</i> P. Francesc Novellas i Roig S. Bonaventura Pedemonte i Falguera (dimitit) T. Josep M. Mas de Xaxars i Palet
1903 <i>(2n.-4rt. trimestre)</i>	<i>(Junta plena)</i> P. Francesc Novellas i Roig S. Josep Jurnet i Tomàs T. Antoni de Zulueta

Aquest canvi de consell directiu encara no a mig exercici de 1903 ja preluïà la crisi. Passà que una part dels membres numeraris, en una reunió expressament celebrada el 17 de febrer de 1903, proposà d'ampliar oficialment l'abast del camp cobert per l'entitat, la qual hauria de denominar-se, conseqüentment, Institució Catalana de Ciències Naturals. Malgrat la reticència de certs sectors hom acceptà el canvi i fou nomenada una comissió per a redactar un nou reglament. El 7 de març dimití tot el consell en pes a fi que la reestructuració imminent pogués recolzar-se en una junta favorable: efectivament, alguns dels membres de la junta que havia actuat durant aquell primer trimestre de 1903 (el tresorer, Josep M. Mas de Xaxars i el bibliotecari, Joan B. d'Aguilar-Amat) ocuparen llocs preeminents en l'oposició, com veurem. Tanmateix aquesta dimissió no afectà el secretari, Bonaventura Pedemonte, perquè aquest havia prèviament dimitit, adduint raons personals, el 7 de febrer. La nova junta restà constituïda el 21 de març.

La renovació ordinària de càrrecs tingué lloc el 29 de novembre. Els càrrecs de secretari i de tresorer no eren afectats, però sí el de president. Hom elegí Josep M. Bofill i Pichot, però aquest no acceptà. La sessió clau tingué lloc el 19 de desembre: fou nomenat president Bonaventura Pedemonte (romangueren Josep Jurnet i A. de Zulueta com a secretari i tresorer respectivament) i foren aprovats els nous estatuts i, doncs, la nova orientació i el nou nom. Un grup de membres causà baixa immediatament.

Durant l'any 1904, per tant, la Institució, en termes de legalitat administrativa, s'anomenà Institució Catalana de Ciències Naturals. Era la mateixa entitat d'abans, però amb estatuts nous, camp pretèsament diferent, i menys membres. Bonaventura Pedemonte i Antoni Novellas feren professió d'aquesta continuïtat, però sembla que cal veure-la més en la persona d'algunes figures rellevants del primer període que no pas en l'entitat mateixa. I això perquè d'altres membres, els dissidents,

---

continuaren la vella línia en una nova societat, anomenada justament Institució Catalana d'Història Natural, la qual, en termes de legalitat administrativa, no era l'antiga Institució Catalana d'Història Natural. El cert és que la Institució Catalana de Ciències Naturals tingué una vida curta (un any just, el 1904) i la nova Institució Catalana d'Història Natural viu encara avui. En desaparèixer la Institució Catalana de Ciències Naturals, diversos dels seus membres s'incorporaren a la nova Institució Catalana d'Història Natural, entre els quals el mateix Francesc Novellas i Roig (1920), i alguns d'ells (Norbert Font i Sagué, Josep M. Bofill i Pichot, per exemple) fins n'esdevingueren, amb el temps, presidents; també fou incorporat a la nova Institució el fons de biblioteca de l'entitat desapareguda. Aquests fets, units a tots els anteriors, sembla que acaben de fer lícita l'actitud de considerar la vella Institució i la nova Institució com una sola cosa, pervinguda, sense solució de continuïtat, bé que si més no en dos períodes, fins als nostres dies. Hom pot afegir, encara, que la nova Institució continuà ocupant com a estatge social les dependències que, des del primer moment, havia cedit el Centre Excursionista de Catalunya al seu local del carrer del Paradís, de Barcelona.

La nova Institució —o, si es vol, la segona etapa de la vella—, restà oficialment constituïda el 18 de febrer de 1904. Reprenent, ara sí, l'anterior cronologia, foren aquests els principals càrrecs directius:

1904   P. Eugeni Ferrer i Dalmau (dimitit)
          Lluís Soler i Pujol
          S. Josep Maluquer i Nicolau
          T. Josep M. Mas de Xaxars i Palet

Vist això i tenint en compte que el nou bibliotecari era Joan B. d'Aguilar-Amat, resulten clares ara les raons de la dimissió col·lectiva del 7 de març de 1903, i també resulta clar que la continuïtat teòrica defensada per Bonaventura Pedemonte i Antoni Novellas no era tan evident com això. Un altre fet significatiu: a la junta de la nova Institució, com a conservador, figurà Antoni de Zulueta que tanmateix era, simultàniament, tresorer de l'entitat presidida per Pedemonte de la mateixa manera que, per exemple, Llorenç Garcias i Font, sots-secretari fundador de la nova Institució, era també membre de la pretesa entitat genuïna. Dels membres que protagonitzaren aquest període diguem-ne heroic només un és encara entre nosaltres: l'aleshores estudiant de farmàcia i sots-secretari de la nova Institució, Llorenç Garcias i Font. L'actual consell directiu acordà nomenar-lo, el 7 de març de 1973, membre d'honor de la Institució.

Plenitud de vida corporativa (1905-1939)

Després d'aquesta crisi interior la consolidació i creixement de la Institució fou un fet interromput només per la guerra 1936-39. Els estudiants i joves postgraduats de l'any 1900 esdevingueren aviat professionals prestigiosos, i molts dels homes consagrats de temps s'integraren també a la Institució davant l'evident seriositat i rigor

que l'entitat demostrava. Una simple ullada sobre les publicacions que van del 1900 al 1915, per exemple, permet de constatar la rapidesa de maduració de l'entitat: una certa manca d'ofici primerenca i certes ingenuïtats que constel·len els dos o tres primers anys d'activitat editora de la Institució desapareixen després totalment, i cal pensar que les publicacions són una rèplica de la vida real de l'entitat. Les discrepàncies entre els membres, fruit d'una banda de l'encara recent ferida de l'escissió i d'una altra de la divergència ideològica de diversos grups, sovintejaren en aquest període.

Un índex prou significatiu de la vàlua dels membres de la Institució a partir d'un determinat moment es desprèn de la simple constatació dels principals càrrecs de junta d'aquesta època. Per això, ultra completar una cronologia iniciada en anteriors paràgrafs, la relació d'aquests càrrecs pot resultar interessant:

1905	P. Norbert Font i Sagué S. Josep Maluquer i Nicolau T. Josep M. Mas de Xaxars i Palet	1916	P. Joaquim M. de Barnola S. Joaquim Maluquer i Nicolau T. Ascenci Codina i Ferrer
1906	P. Josep M. Bofill i Pichot S. Llorenç Garcias i Font T. Amador Romaní i Guerra	1917	P. Ignasi de Sagarra i de Castellarnau S. Pius Font i Quer T. Ascenci Codina i Ferrer
1907	P. Norbert Font i Sagué S. Salvador Maluquer i Nicolau T. Josep M. Bofill i Pichot	1918	P. Joaquim M. de Barnola S. Joaquim Maluquer i Nicolau T. Ascenci Codina i Ferrer
1908	P. Emili Tarré i Tarré S. Ignasi de Sagarra i de Castellarnau T. Lluís Soler i Pujol	1919	P. Joaquim M. de Barnola S. Joaquim Maluquer i Nicolau T. Ascenci Codina i Ferrer
1909	P. Felip Ferrer i Vert S. Domènec Ventalló i Vergés T. Lluís Soler i Pujol	1920	P. Joaquim M. de Barnola S. Salvador Vilaseca i Anguera T. Ascenci Codina i Ferrer
1910	P. Salvador Maluquer i Nicolau S. Frederic Wynn i Ellis T. Lluís Soler i Pujol	1921	P. Artur Bofill i Poc S. Salvador Vilaseca i Anguera T. Ascenci Codina i Ferrer
1911	P. Josep M. Bofill i Pichot (dimitit) Joan B. d'Aguilar-Amat i Banús S. Robert Ferrer i Gomis T. Lluís Soler i Pujol	1922	P. Artur Bofill i Poc S. Felip Ferrer i Vert T. Ascenci Codina i Ferrer
1912	P. Llorenç Tomàs S. Joaquim Maluquer i Nicolau T. Lluís Soler i Pujol	1923	P. Domènec Palet i Barba S. Felip Ferrer i Vert T. Ascenci Codina i Ferrer
1913	P. Joaquim M. de Barnola S. Miquel Ferrer i Dalmau T. Ascenci Codina i Ferrer	1924	P. Domènec Palet i Barba S. Joan B. d'Aguilar-Amat i Banús T. Ascenci Codina i Ferrer
1914	P. Joaquim M. de Barnola S. Miquel Ferrer i Dalmau T. Ascenci Codina i Ferrer	1925	P. Jaume Pujiula S. Joan B. d'Aguilar-Amat i Banús T. Ascenci Codina i Ferrer
1915	P. Joaquim M. de Barnola S. Joaquim Maluquer i Nicolau T. Ascenci Codina i Ferrer	1926	P. Jaume Pujiula S. Joan B. d'Aguilar-Amat i Banús T. Ascenci Codina i Ferrer

1927	P. Jaume Pujiula S. Joan B. d'Aguilar-Amat i Banús T. Ascenci Codina i Ferrer	1932	P. Pius Font i Quer S. Josep R. Bataller i Calatayud T. Prudenci Seró i Navàs
1928	P. Jaume Pujiula S. Antoni de Bolòs i Vayreda T. Ascenci Codina i Ferrer	1933	P. Pius Font i Quer S. Josep R. Bataller i Calatayud T. Prudenci Seró i Navàs
1929	P. Ricard Zariquiey i Àlvarez S. Antoni de Bolòs i Vayreda T. Ascenci Codina i Ferrer	1934	P. Pius Font i Quer S. Antoni Oriol i Anguera T. Salvi Fàbrega i Grau
1930	P. Ricard Zariquiey i Àlvarez S. Josep M. Àlvarez i Ribera T. Ascenci Codina i Ferrer	1935	P. Josep R. Bataller i Calatayud S. Antoni Oriol i Anguera T. Salvi Fàbrega i Grau
1931	P. Pius Font i Quer S. Josep R. Bataller i Calatayud T. Ascenci Codina i Ferrer	1936	P. Josep R. Bataller i Calatayud S. Rafael Candel i Vila T. Salvi Fàbrega i Grau

La interrupció d'aquesta cronologia justament el 1936 obeeix a motius de comprensió òbvia. El daltabaix de la guerra obre un obligat parèntesi en la vida de la Institució, parèntesi que esdevindrà una amenaça de punt final el 1939.

Resumir la vida de la Institució des de l'any 1905 a l'any 1936 amb una simple llista de presidents, secretaris i tresorers fóra, bé que indicatiu, manifestament incomplet. Cal afegir, si més no, que l'any 1915 la Institució fou invitada a col·laborar amb l'Institut d'Estudis Catalans, fundat de poc (1907) per Enric Prat de la Riba. Aquesta participació marcà la consagració definitiva de l'entitat, car fou cridada a col·laborar en l'obra cultural més ambiciosa feta en aquella època a Catalunya. La participació, ultra un indiscutible prestigi, proporcionà a la Institució uns mitjans de treball que fins aleshores no havia tingut, circumstància aquesta que es reflectí de seguida, per exemple, en les publicacions. La participació culminà després en la plena integració (1917) de la Institució a l'Institut d'Estudis Catalans en qualitat d'entitat filial. Aleshores la Institució passà a ocupar les dependències del Palau de la Diputació (més tard Palau de la Generalitat), les col·leccions passaren al Museu de Ciències Naturals de Barcelona i la biblioteca engruixí el fons de la Biblioteca de Catalunya, pertanyent, com és sabut, a l'Institut d'Estudis Catalans. Aquesta integració, tanmateix, no deixà de causar problemes. Així per decisió de la junta directiva i del consell de socis fundadors, la Institució canvià els seus estatuts i esdevingué una corporació tancada. D'aquesta fórmula sembla que n'era partidari Josep M. Bofill i Pichot, inestable president per tres cops (1903 [només electe], 1906, 1911) de la Institució i en segons quins períodes ni tan sols membre; Bofill i Pichot actuà sempre, tanmateix, d'eficaç mitjançer entre la Institució i l'Institut. Aquesta fórmula no resultà, però, popular: el 1920, a l'assemblea general extraordinària del 23 de novembre, hom retornà a la vella fórmula, bé que amb estatuts nous del tot.

El moviment de membres és també una dada prou interessant per a comprendre la vida de l'entitat durant aquesta època. Vet aquí algunes dades en aquest sentit:

1900	Membres fundadors	14	1920	Membres protectors	3
1903				Membres numeraris	112
(<i>abans de l'escissió</i>)				Membres corresponents	12
	Membres honoraris	8	1925	Membres protectors	4
	Membres protectors	14		Membres numeraris	116
	Membres numeraris	32		Membres corresponents	7
	Membres corresponents	36			
1905			1930	Membres protectors	4
	Membres honoraris	5		Membres numeraris	106
	Membres numeraris	39		Membres corresponents	7
1910			1935	Membres protectors	4
	Membres honoraris	9		Membres numeraris	205
	Membres numeraris	77		Membres corresponents	8
1915					
	Membres honoraris	11			
	Membres protectors	3			
	Membres numeraris	87			

Convé remarcar la correlació entre certs fets d'índole política (Directori de Primo de Rivera, 1923-29; Govern Autònom de la Generalitat, 1931-39) i la puixança demogràfica de la Institució o la personalitat dels qui ocupaven els principals llocs directius. Convé que el lector recordi ara les suspicàcies desvetllades arran de la fundació de l'entitat i que, posat que no n'estigui, es persuadeixi de com resulta difícil de desvincular tota activitat, per científica que sigui, de l'acció globalitzadora de la vida real. Tanmateix durant l'època del Directori la Institució hagué d'extrafer el seu nom i denominar-se oficialment Institució Catalana de Historia Natural.

I també convé deixar constància d'algunes presències il·lustres durant aquest període. Ultra els noms ja consignats a les relacions precedents, cal recordar, com a persones de relleu científic vinculades a aquesta època de la Institució, Jaume Almera i Comas, Joan Cadevall i Diars, Ignacio Bolívar Urrutia, Longí Navàs, Carlos Pau Español, Josep Cuatrecasas i Arumí, el germà Sennen i tants d'altres. Llur aportació a la vida corporativa de la Institució fou més o menys remarcable segons els casos però mai no es deixà de produir. És un fet indiscutible que durant els anys trenta pràcticament cap naturalista, biòleg o geòleg, de l'àrea d'influència barcelonina no deixà de pertànyer a la Institució.

L'etapa de postguerra (1939-1948)

El 1939, liquidades les operacions militars i acabat l'estat de guerra, no es produïren les circumstàncies propícies per a una represa normal de les activitats de la Institució. Més aviat se'n produïren de molt poc propícies. Fins al 1945 la vida de la Institució no passà de la latència. Desposseït l'Institut d'Estudis Catalans dels locals que fins aleshores havia ocupat al Palau de la Generalitat i a l'antic Hospital de la Santa Creu,

---

i privat també de la seva biblioteca —que prengué el nom de Biblioteca Central, mantingut fins fa ben poc—, la Institució perdé tot estatge social, tot fons bibliogràfic i fins veié embargat el seu fons editorial. I cal afegir, també, l'absolutament irreparable privació no ja de béns sinó, cosa molt més dolorosa encara, dels membres arrabassats, irreversiblement, per la guerra o pel desori subsegüent, entre els quals cal destacar Joan B. d'Aguilar-Amat. O, encara, la privació dels membres abocats a l'exili o impossibilitats, si més no temporalment, per a l'exercici de funcions corporatives públiques com és el cas d'Ignasi de Sagarra i de Castellarnau, destituït del seu càrrec de director del Jardí Zoològic i de l'Aquàrium de Barcelona i el de Pius Font i Quer, un dels botànics més il·lustres del nostre país, destituït del seu càrrec de director de l'Institut Botànic de Barcelona i reclòs al castell de Montjuïc. Aquestes privacions, ultra una pressió ambiental prou coneguda, forçaren a la inactivitat. Però no a la desaparició.

D'altres fets adversos planaven sobre l'entitat. Més enllà de tota desraó extra-cultural, hi havia motivacions estrictament científiques per a no veure clar el futur. L'extraordinària volada de l'aventura científica havia anat diversificant talment els camps d'especialització dels estudiosos, que els diversos centres polaritzadors de l'interès dels membres de la Institució que havien sobreviscut a la guerra començaven a no tenir gran cosa a veure els uns amb els altres. Pels anys quaranta començava d'ésser inviable una corporació dedicada, no ja a totes les "ciències naturals" com aquella llunyana Institució de 1904, sinó ni tan sols al més restringit conreu unitari de la Botànica, de la Geologia i de la Zoologia. Tot plegat mogué Font i Quer, infatigable dins l'esfondrament, a iniciar, el 1945, una Societat Botànica Catalana, nodrida amb els membres botànics de la Institució. La primera reunió d'aquesta societat tingué lloc el 14 d'octubre de 1945 i hi assistiren deu persones comptades. Sense desmereïxer cap altre nom volem destacar els d'aleshores dos joves naturalistes: Oriol de Bolòs i Ramon Margalef. Font i Quer propugnava, tanmateix, l'existència d'entitats especialitzades, però, alhora, defensava explícitament la pervivència de la Institució com a federació de les entitats autònomes que ella mateixa havia propiciat.

Aquesta mai del tot acabada de néixer Societat Botànica Catalana dugué una vida semicatacumbària des del 1945 fins la primeria del 1950. Celebrà, tanmateix, un nombre considerable de reunions de bescanvi informatiu i d'excursions, i acollí algun visitant il·lustre, com és el cas de Josias Braun-Blanquet, desplaçat en ocasió dels estudis botànics empresos per la Societat a la comarca de la Selva, el 1948. Hom pot considerar que les activitats de la Societat són les de la Institució durant aquest període, el més difícil de la història de l'entitat si hom exclou la immediata postguerra. El 12 de març de 1950, havent reprès formalment la vida corporativa la Institució, i havent-ho fet en termes adequats a la realitat científica del moment, la Societat Botànica Catalana es reincorporà a l'entitat mare. Pius Font i Quer, que havia actuat de president virtual de la Societat, esdevingué delegat de l'Institut d'Estudis Catalans prop de la Institució.

La represa del 1949

La represa de la Institució, efectivament, s'havia produït. L'any 1949 en l'escaïença del cinquantè aniversari de la fundació de la Institució, es constituí novament la junta directiva de l'entitat. Era presidida per Josep Maluquer i Nicolau, i hi actuava de secretari Rafael Candel i Vila; la tresoreria fou encomanada a Josep Closas i Miralles. Cal considerar que només en constituir-se aquesta junta cessà d'actuar l'anterior, la presidida d'ençà del 1936 per Josep R. Bataller. Però també cal admetre que la situació real d'aquesta junta anterior a la guerra havia deixat d'ésser efectiva fins i tot abans d'acabar el conflicte armat. La junta del 1949 representà un esforç de represa, en un ambient encara ben poc favorable, a l'empar del poder de convocatòria que podia tenir el cinquantenari de la Institució. Hom decidí, com a una de les primeres providències, l'establiment de tres seccions dins l'entitat: la Secció de Botànica, la Secció de Geologia i la Secció de Zoologia, seccions que havien de menar una vida en certa manera autònoma. Aquesta decisió fou fonamental per a la reinserció de la incipient Societat Catalana de Botànica al si de la Institució, com hem vist.

La nova junta féu un esforç per a reprendre les publicacions i és així com aparegué l'únic volum editat per la Institució posteriorment a la guerra i anteriorment al present. Les condicions objectives del moment, però, i potser també una certa desesma interior, filla de les hores tràgiques viscudes, no feren possible un envolt durador i eficaç de l'entitat. Cal no oblidar, per exemple, que el nou president ja havia estat secretari de la primera junta de l'entitat, cinquanta anys enrera... Només la Secció de Botànica continuà funcionant amb més o menys empenta, i és objectivament inqüestionable que el funcionament de la Institució sense solució de continuïtat d'aleshores ençà és fonamentalment atribuïble a les activitats dels botànics, els quals celebraven periòdicament sessions de treball i taules rodones a les que ocasionalment assistien botànics estrangers rellevants (novament J. Braun-Blanquet, J. Lanjouw, A. Rozeira, etc.). L'autor mateix d'aquestes ratlles conegué la Institució i s'hi incorporà a mitjans del decenni dels anys seixanta, precisament gràcies a les trobades més o menys regulars dels membres de la Secció de Botànica.

Tot comptat i debatut, doncs, són dues les conclusions a què hom arriba esguardant la història de la Institució després de la guerra i fins al 1972: mai no hi hagué una dissolució de l'entitat, però mai no hi hagué, tampoc, una puixança com la dels anys vint o trenta. La demografia es mantingué baixa, posem al voltant dels cinquanta membres, els quals, encara, sovint ho eren d'esma.

Inici d'una segona època (1972)

Fou a la primeria del 1972 que la Institució abandonà la situació somorta en què s'havia mantingut durant tants d'anys. Un cert nucli de membres, empesos sobretot per Ll. Solé i Sabarís, decidí de constituir-se en junta gestora provisional i d'iniciar el redreçament de l'entitat. Hom tingué en compte la junta consti-

---

tuïda el 1949 i hom mirà de respectar la continuïtat d'alguns càrrecs, però imperioses raons operatives, unides a la desaparició d'alguns dels membres d'aquell consell directiu, aconsellaren d'adoptar la fórmula de consell gestor provisional. Aquesta junta es constituí el dia 18 d'abril i fou confirmada pels membres de la Institució el 3 de maig; prèviament, però, ja havien tingut lloc d'altres actes, com la sessió científica de represa oficial, el 10 de febrer, i la concessió d'una borsa d'estudi. De la reunió constituent, ultra la línia general d'actuació a seguir, sortí la següent mesa:

President:	Francesc Español i Coll
Sots-president:	Josep M. Font i Tullot
Secretari:	Ramon Folch i Guillèn
Sots-secretari:	Joan Rosell i Sanuy
Tresorer:	Josep Closas i Redonnet
Bibliotecari:	Oriol de Bolòs i Capdevila
Conservadors:	Lluís Via i Boada Creu Casas i Sicart Carles Bas i Peired
Consellers:	Rafael Candel i Vila Enric Gadea i Buisan
Delegat de l'I.E.C.:	Lluís Solé i Sabarís

Aquesta junta provisional actuà durant la resta de l'any 1972. A la fi de la seva gestió la majoria dels aspectes d'infraestructura administrativa de l'entitat havien estat resolts, hom havia reagrupat els membres dispersos i admès noves sol·licituds d'ingrés, i funcionaven normalment les sessions científiques.

El primer consell directiu ordinari d'aquesta segona etapa restà constituït, per a l'any 1973, en la sessió del 6 de desembre de 1972, de la forma següent:

President:	Francesc Español i Coll
Sots-president:	Lluís Vallmitjana i Rovira
Secretari:	Ramon Folch i Guillèn
Sots-secretari:	Antoni Obrador i Tudurí
Tresorer:	Josep Closas i Redonnet
Bibliotecari:	Joan Rosell i Sanuy
Conseller I:	Oriol de Bolòs i Capdevila
Conseller II:	Sebastià Calzada i Badia
Delegat de l'I.E.C.:	Lluís Solé i Sabarís

Els fets produïts o empesos durant la seva gestió són massa recents per a fer-ne la història, ni que sigui succincta.

L'activitat editorial

Les publicacions de la Institució

Un capítol important de la història de la Institució, volgudament i per això mateix tractat a part, és el de les publicacions. És important per dues raons sobretot:

---

l'una perquè evidencia el gruix d'activitat científica canalitzada o propiciada per la Institució, i l'altra perquè representa una peça bàsica en la tasca de la recuperació integral dels usos de la llengua catalana. És evident que el retorn a les nostres formes genuïnes de cultura, iniciat el segle XIX primordialment en el camp literari, exigeix, si hom volia atènyer realment la normalitat, la utilització de la llengua pròpia en el terreny científic, doncs en les ciències de la natura. Que avui biòlegs i geòlegs de parla catalana puguin realitzar-se científicament sense haver de renunciar a llur llengua pròpia és en bona part conseqüència de l'ús tradicional del català en les publicacions de la Institució. Des del primer moment les publicacions de la Institució acolliren treballs en qualsevol llengua moderna de cultura. Per tant, acolliren treballs —els més nombrosos, per raons òbvies— en català. En un català necessàriament anterior a les Normes en un principi, ajustat a la normativa ortogràfica moderna després, i progressivament enriquit i afinat en qüestions de terminologia finalment. Aquesta actitud, en conseqüència, contribuï poderosament a eliminar de casa nostra la lamentable imatge del científic que ha de manllevar —i no per raons de desitjable internacionalitat, motivació vàlida ahir i avui en segons quins casos— parles alienes a l'hora d'expressar-se.

Són tres les col·leccions de textos editades per la Institució: el *Butlletí*, els *Treballs* i les *Memòries*.

El "Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural"

El primer fascicle del *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural* aparegué l'1 de gener de 1901 i tenia quatre planes justes. Es presentava com a una "fulla franca als aficionats a las ciencias naturals" (sic). Aquests fascicles, col·leccionables, constituïren des d'un bon començament un volum per any, volum que, sense solució de continuïtat ni canvi de títol ni de format, aparegueren del 1901 al 1934; el 1935 es produí un canvi de format. L'últim número d'aquest *Butlletí* sortí el 1949, com a corresponent al període 1937-49, segons ja ha estat dit en anteriors paràgrafs.

Els volums del *Butlletí*, amb excepció del 37, són de caràcter molt miscel·lani. Agrupen comunicacions fetes en les sessions científiques, petites aportacions independents i notes interiors de la vida de l'entitat (actes de les reunions de junta, moviment de socis, necrològiques, etc.). Com que cada número és el resultat de relligar diversos fascicles unitaris, la impressió d'aparent desori és forta. Tot això no obstant, si superem el pintoresquisme, fill del moment, dels dos o tres primers números, cal admetre que el *Butlletí* és portador de força dades d'interès científic.

El volum present és el que fa 38 dies d'aquesta col·lecció i inaugura una nova sèrie; la seva concepció formal, diferent de la de tots els volums anteriors, aconsella de fer-ho així. Tanmateix, i d'acord amb les tres Seccions de Botànica, Geologia i Zoologia existents al si de l'entitat d'ençà del 1949, hom ha cregut oportú de donar a cada nou volum del *Butlletí* una segona numeració paral·lela, en funció de la Secció a què pertanyi.

La numeració del *Butlletí* és molt senzilla si hom atén a l'any de publicació: el número és donat per les dues darreres xifres que corresponen a l'any. Aquest criteri, que és l'adoptat en els darrers temps de la publicació, obvia el problema de les

---

èpoques i de les sèries amb què ha estat trinxada la numeració al llarg dels anys. La situació és la següent:

1.ª Sèrie

- 1.ª època (corresponent a l' "antiga" Institució)
números 1 - 3 (1901-03)
- 2.ª època (corresponent a la "nova" Institució, abans d'integrar-se a l'Institut d'Estudis Catalans)
números 4 - 17 (1904-17)
- 3.ª època (corresponent a la fase de corporació tancada)
números 18 - 20 (1918-20)

2.ª Sèrie

(A partir del retorn a la fórmula tradicional de corporació oberta)

- números 21 - 36 (1921-36)
número 37 (1937-49)

3.ª Sèrie

(A partir del desglossament en les tres Seccions de Botànica, Geologia i Zoologia)

- número 38 (1974)

I encara caldria afegir, potser, el número únic del *Butlletí* de la Institució Catalana de Ciències Naturals, idèntic en format i presentació als altres, aparegut el 1904, durant l'any de vida d'aquesta entitat (vegeu paràgrafs anteriors).

Les "Memòries de la Institució Catalana d'Història Natural"

La col·lecció de *Memòries* no respon a cap esquema de publicació normalitzada, fruit d'un pla deliberat d'edició. La Institució ha considerat com a pertanyents a aquesta col·lecció irregular tots els treballs que, publicats o no a ses despeses, hagin estat propiciats per l'entitat. La col·lecció és curta: cinc títols per ara, tots de la primèria de segle.

Els "Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural"

La col·lecció *Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural* fou iniciada el 1915 arran de l'acord de cooperació subscrit entre la Institució i l'Institut d'Estudis Catalans. Respon al clàssic criteri de col·lecció de treballs miscel·lanis. Entre el 1915 i el 1922 n'aparegueren sis volums; l'any 1923, coincidint amb l'adveniment del Directori de Primo de Rivera, fou suspesa la publicació dels *Treballs*. Els *Treballs* no han estat encara represos, bé que hom compta de fer-ho en un futur pròxim.

Ramon Folch i Guillèn

Secretari de la Institució Catalana d'Història Natural

Desembre, 1973